

АРТЪР КОНАН ДОЙЛ

ЗЛОПОЛУЧИЕТО НА ДЖОН

ХАКСФЪРД

Превод от английски: Виолета Чушкова, 1973

chitanka.info

Странно и удивително е да се отбележи как на нашата планета най-дребните и най-маловажните събития пораждат цяла верига от действуващи и противодействуващи последствия, а окончательните им резултати са зловещи и най-неочаквани. Оставете някаква сила да действува, колкото и малка да е, и кой може да каже къде ще свърши тя или до какво ще доведе? Шегите се превръщат в трагедии, а днешните дреболии прерастват в утрешна катастрофа. Стридата отделя секрети около зрънцето пяскък и така се ражда перлата, ловецът на бисери я намира, търговецът я купува и я продава на бижутера, който я предлага на клиента. От новия собственик я открадват двама мошеници, които се скарат за плячката. Единият убива другия, а сам той загива на ешафода. Ето цяла верига от събития, която започва с противното мекотело и завършва с бесилка. Ако зрънцето пяскък не бе се вмъкнало случайно между черупките на мидата, две живи дишащи същества, с всичките им добри и лоши черти, щяха да останат сред приятелите си. Кой сега би се наел да отсъди кое наистина е маловажно и кое значимо?

Ето защо, когато през 1821 г. дон Диего Салвадор реши, че щом еретиците в Англия имат сметка да внасят кората на неговите коркови дъбове, тогава той ще има сметка да основе фабрика, в която тапите да се режат и изнасят готови; сигурно на пръв поглед му се е сторило, че никакви жизнени интереси няма да пострадат от това. И въпреки туй щеше да има страдащи бедни хора — жени, които щяха да плачат, и мъже с изпити лица, които щяха да изглеждат изгладнели и заплашителни в места, за които дон Диего никога не бе чувал и то само заради идеята, хрумнала му внезапно, докато се разхождаше важно с цигара в ръка под благодатната сянка на липите. Така многолюдна е нашата стара планета и толкова преплетени са интересите ни, че на човек не може да му дойде нова мисъл в главата, без някой беден нещастник да се облагодетелствува или да пострада от нея.

Дон Диего Салвадор беше капиталист и абстрактната мисъл скоро придоби конкретната форма на една голяма правоъгълна, измазана с хоросан сграда, в която стотина от неговите мургави сънародници работеха пъргаво за заплата, за каквато никой английски занаятчия не би се хванал.

Само за няколко месеца, в резултат на тази нова конкуренция, цените в търговията рязко спаднаха, което бе сериозен удар за

големите фирми и катастрофален за по-малките. Някои от по-старите търговски къщи продължаваха да се държат, други съкратиха част от служителите си и намалиха разходите, докато една-две къщи спуснаха кепенците и се признаха за победени. В тази последна злочеста категория бе много старата и уважавана фирма „Братя Феърбеърн“ от Бриспорт.

Няколко причини предизвикаха нещастието, макар че дебютът на Диего като производител на тапи доведе нещата до критична точка. Когато преди няколко поколения първите Феърбеърн основаха търговско предприятие, Бриспорт беше малък рибарски град без никакъв пазар или занятие за многобройното му население. Мъжете бяха доволни, ако имаха сигурна и постоянна работа, все едно при какви условия. Сега всичко се бе променило, защото градът се превърна в център на обширна област на запад и нуждата от работна ръка и заплащането ѝ нараснаха пропорционално. И пак в онези отминали дни, когато превозът бе разорителен, а съобщенията — бавни, винарите от Ексетър и Банстъпъл купуваха коркови тапи от съседния Бриспорт, докато сега големите лондонски търговски къщи изпращаха там своите пътници, които взаимно се конкурираха в борбата за спечелване на местния пазар. Печалбите бяха сведени до нула. Дълго време положението на фирмата беше несигурно, но това по-нататъшно спадане на цените реши окончателно въпроса и принуди мистър Чарлз Феърбеърн, изпълняващ длъжността директор, да затвори предприятието.

Беше навъсен и мъглив съботен следобед през ноември, когато на работниците бе платено за последен път и старото здание трябваше да бъде безвъзвратно напуснато. Мистър Феърбеърн, с угрожен вид и измъчен от скръб, стоеше на една платформа до касиера, който подаваше на всеки работник малката купчинка трудно спечелени шилинги и медни монети, докато дълга върволица минаваше покрай масата. Обикновено работниците се разотиваха веднага, след като получеха заплатата си, като деца след училище, но днес те изчакваха — събраха се на групички из просторната мрачна стая и обсъждаха с унили гласове нещастието, сполетяло работодателите, и собственото си бъдеще. Когато и последната купчинка монети беше подадена през масата и последното име бе отметнато от касиера, тълпата заобиколи

тихомълком човека, който им беше господар, и застана в очакване да чуе последните му думи.

Мистър Чарлз Феърбеърн не бе очаквал това и се развълнува. Той бе останал по навик, докато се платят надниците, но по природа бе мълчалив, муден човек и не бе предвидил неочеквания апел към ораторските му способности. Поглади нервно хълтналата си буза с дългите бели пръсти и впери слабите си воднисти очи към мозайката от обърнати към него сериозни лица.

— Съжалявам, че трябва да се разделим, приятели — започна той с пресекващ глас. — Това е лош ден както за всички нас, така и за Бриспорт. В продължение на три години ние търпяхме загуби. Но продължавахме да упорствуваме с надежда, че нещо ще се промени. Работите обаче отиват от зле към по-зле. Нищо друго не ни остава, освен да затворим предприятието, преди да сме изгубили и малкото, което още имаме. Надявам се, че всички вие скоро ще можете да си намерите никаква работа. Сбогом и бог да ви благослови.

— Бог да ви благослови, сър! Бог да ви благослови! — поде хор от груби гласове.

— Три пъти „ура“ за мистър Чарлз Феърбеърн! — провикна се светлоок младеж, като скочи на една пейка и размаха островърхата си шапка. Тълпата се отзова на повика, но нейното „ура“ се нуждаеше от истинска звънливост, която само радостното сърце може да изтръгне. Сетне започнаха да се събират на групички навън на слънце и като минаваха покрай дългите чамови маси и осеяния с корк под, извръщаха очи към тъжния самотен човек, по чиито бузи бе избила руменина от грубата сърдечност на сбогуването.

— Хаксфърд — провикна се касиерът, като докосна по рамото младия човек, който бе подел аплодирането. — Директорът иска да говори с теб.

Работникът се върна и застана пред бившия си работодател. Стеснително въртеше шапка, докато тълпата вървеше към изхода, а гъстите облаци прах се втурнаха в опустялата фабрика.

— А, Джон! — рече мистър Феърбеърн, излизайки внезапно от унеса си. — Ти си на служба при мен от малък и си показал, че заслужаваш доверието, което съм ти оказвал. С основание мога да смяtam, че загубата на работа ще ти навреди повече, отколкото на другите ми работници.

— Щях да се женя по Заговезни, сър — отвърна младежът, като чертаеше по масата с мазолестия си показалец. — Ще трябва сега първо да си намеря работа.

— А работа, бедни ми приятелю, трудно ще намериш. Както знаеш, досега си работил само тук и не си подготвен за нищо друго. Вярно е, беше старши майстор, но дори и това няма да ти помогне, защото във фабриките из цяла Англия правят съкращения и никъде няма свободно място. Изгледите за теб и за такива като теб са лоши.

— Какво ще ме посъветвате тогава, сър? — попита Джон Хаксфърд.

— Това точно искам да направя. Получих писмо от „Шеридън и Мур“ от Монреал, с което молят да им препоръчам някой добър работник, който да поеме грижата за една работилница. Ако смяташ, че това ще ти приляга, можеш да тръгнеш със следващия кораб. Заплатата е много по-висока от това, което аз съм ти давал.

— О, сър, това наистина е много любезното от ваша страна — каза искрено младият работник. — Тя, моята Мери, ще ви бъде толкова благодарна, колкото и аз. Зная, че сте прав и че ако трябва да търся работа, ще похарча и малкото, което съм спестил за бъдещето си домакинство. Но, сър, с ваше разрешение бих желал да поговоря с нея, преди да взема решение. Можете ли да почакате няколко часа?

— Пощата заминава утре — отвърна мистър Феърбеърн. — Ако решиш да приемеш, можеш да пишеш довечера. Ето писмото, на него е написан адресът.

Джон Хаксфърд пое скъпоценния лист с благодарност. Само преди час бъдещето му бе черно, но сега имаше светла пролука. Той искаше да изкаже някак чувствата си към господаря, ала природата на англичанина не е склонна към излияния и не отиде по-далеч от няколко измърморени скованi слова, приети също тъй стеснително от благодетеля му. С поклон той се обърна и потъна в мъгливата улица.

Мъглата бе толкова гъста, че къщите по пътя едва се мерджелееха, но старшият майстор бързаше с бодри стъпки през странични улици и лъкатушни пътеки, покрай стени, по които прострени съхнеха рибарските мрежи, и по калдъръми с мирис на херинга, докато стигна скромна редица от варосани къщички, обърнати с лице към морето. Младият мъж почука на една врата и без да дочека отговор, дръпна резето и влезе.

От двете страни на огъня седяха стара среброкоса жена и младо момиче, на не повече от осемнадесет години, което скочи на крака при влизането му.

— Ти имаш някаква добра новина, Джон — извика то, като постави ръце на раменете му и го погледна в очите. — Мога да разбера това по походката ти. Мистър Феърбеърн няма да затвори предприятието?

— Не, скъпа, новината не е чак толкова добра — отвърна Джон Хаксфърд, като приглади назад разкошната ѝ кестенява коса, — но има предложение за работа в Канада, с добра заплата и ако ти мислиш като мен, ще замина, а ти можеш да дойдеш с баба, когато пригответя за вас всичко отвъд океана. Какво би казала на това?

— Разбира се, Джон, това, което мислиш, е правилно — отвърна тихо момичето с упование и увереност, изписано на бледото ѝ гладко лице и влюбени лешникови очи. — Но как горката баба ще прекоси океана?

— Не се грижете за мен — намеси се бодро старата жена. — Няма да ви бъда в тежест. Ако имате нужда от баба, тя не е толкова стара да пътува, а пък ако не я искате, тя може да остане да се грижи за къщичката, за да имате в Англия винаги дом, ако решите някога да се върнете в старата родина.

— Разбира се, че ще си ни необходима, бабо — засмя се Джон Хаксфърд. — Представяш ли си да оставим баба тук? Това никога няма да стане, Мери! А като дойдете и двете и като се оженим както му е редът в Монреал, ще обходим целия град и ще намерим подобна къща, със същата пълзяща зеленина отвън, и когато затворим вратите и седнем около огъня през зимните вечери, да ме обесят, ако не бъде същото, както тук, у дома. Освен това, Мери, там говорят същия език, кралят е същият, значи няма да е като в чужда страна.

— Разбира се — отвърна Мери убедено. Тя беше сираче и нямаше други роднини освен старата си баба. Нямаше и друга цел освен да стане достойна съпруга на мъжа, когото обича. Там, където са двамата, щеше да намери щастието си и тя. Ако Джон замине за Канада, тогава Канада ще ѝ стане родина, защото какво ще ѝ предложи Бриспорт, щом него го няма?

— Тогава да напиша ли тази вечер писмо, че приемам? — попита младият мъж. — Знаех си, че и двете ще бъдете на моето мнение, но,

разбира се, не можех да приема предложението, докато не го обсъдя и с вас. Ще замина след една-две седмици, а след няколко месеца ще пригответ всичко за вас отвъд океана.

— Ще мине много, много време, докато получим известие от теб, скъпи Джон — каза Мери, като го улови за ръката. — Но такава е волята божия и ние трябва да бъдем търпеливи. Ето писалка и мастило. Можеш да седнеш на масата и да напишеш писмото, което ще отведе и трима ни отвъд Атлантика.

Странно как хрумванията на дон Диего променяха човешките съдби в това девънско градче.

Писмото бе надлежно изпратено и Джон Хаксфърд започна веднага да се стяга за заминаването си, защото фирмата от Монреал бе намекнала, че мястото е сигурно, но избраният човек трябва незабавно да тръгне, за да поеме задълженията си. Само след няколко дни осъдният му багаж бе готов и той потегли с едно каботажно корабче за Ливърпул, откъдето щеше да вземе пътническия кораб за Квебек.

— Запомни, Джон — прошепна му Мери, когато той я притисна до сърцето си на бриспортския кей. — Къщичката е наша собственост и каквото и да се случи, ние винаги можем да се приютим в нея. Ако стане така, че нещата тръгнат зле там, всяко ще имаме покрив над главата си. Аз ще остана в нея, докато не изпратиш писмо да дойдем.

— А това ще стане много скоро, любима — отвърна бодро той при последната прегръдка. — Довиждане, бабо, довиждане. — И чак когато корабът се отдалечи на повече от миля от брега, той загуби от погледа си фигурите на изправеното стройно момиче и старата жена, които стояха и му махаха на края на сивия каменен кей. Със свито сърце и мрачно предчувствие той ги видя накрая като съвсем малки точки да поемат към града и да изчезват сред тълпата на брега.

От Ливърпул старицата и внучката ѝ получиха писмо от Джон, в което той им съобщаваше, че тъкмо заминава с корабчето „Св. Лаврентий“, а шест седмици по-късно второ, по-дълго писмо ги уведоми за благополучното му пристигане в Квебек и за първите му впечатления от страната. След това последва продължително мълчание. Седмица след седмица и месец след месец минаваха, а отвъд океана не пристигаше нито ред. Изтърколи се една година, после още една, от заминалия не идваха никакви новини. На запитването „Шеридън и Мур“ отговориха, че макар да са получили писмото на

Джон Хаксфърд, той въобще не им се е представил и те били принудени да потърсят друг човек. Но въпреки това Мери и баба й се надяваха на чудо и очакваха раздавача всяка сутрин с такова нетърпение, че добрият човек често предпочиташе да изобиколи, отколкото, да мине покрай двете бледи угрожени лица, които се взираха в него от прозореца на къщичката. Накрая, три години след изчезването на младежа, старата баба умря и Мери остана сама — покрусена и тъжна жена, която преживяваше както можеше с малката годишна наследствена рента, тормозейки се, щом се замисляше над странната съдба на своя любим.

За хитрите съседи работата скоро престана да бъде загадка. Хаксфърд е пристигнал благополучно в Канада — това се вижда от писмото му. Ако смъртта внезапно го е връхлетяла по пътя от Квебек за Монреал, тогава сигурно е имало официално разследване и по багажа му са щели да установят самоличността му. Но на отправеното запитване канадската полиция отговори, че никакво такова следствие не е имало и че труп, който би могъл да бъде на младия англичанин, не е бил намиран. Оставаше единствено той да е използувал първата възможност да скъса всички стари връзки и да се е измъкнал в горските пушинаци или пък в Щатите, за да започне нов живот под чуждо име. Защо е трябвало да стори това, никой не знаеше, но че го е направил, нямаше съмнение. Оттогава глух тътен от справедлив гняв се надигаше сред яките рибари, когато Мери с бледото си лице и скръбно наведена глава минаваше по кейовете на път за пазара. Повече от сигурно бе, че ако изчезналият мъж се завърнеше в Бриспорт, щеше да срещне груби думи и още по-груби обносци, докато не дадеше съвсем искрен отговор за странното си поведение. Това широко разпространено мнение никога не намери място в доброто и доверчиво сърце на самотното момиче и с годините нейната скръб и очакване нито дори за миг не породиха съмнение във верността на изчезналия. Девойката стана зряла жена, дочака и залеза си — търпелива, страдаща и предана; вършеше добрини, доколкото можеше, и очакваща смилено часа, когато съдбата щеше да ѝ върне в този или на другия свят онova, което така загадъчно ѝ бе отнела.

Междувременно нито мнението, поддържано от някои, че Джон Хаксфърд е мъртъв, нито преобладаващото становище, че е подлец, отговаряха на истината. Жив и с неопетнена чест, той се радваше на

добрата сполука, осенила го по една от онези прищевки на съдбата, които срещаме толкова рядко, че бихме ги нарекли неправдоподобни, ако нямахме сигурни доказателства за тяхната случайна поява.

Със сърце, изпълнено с надежда и решимост, Джон пристигна в Квебек и нае опушена стая в една затънтенна уличка, където наемът не бе така безбожен както на друго място и пренесе там двата сандъка с вещите си. След като се настани, той бе склонен да смени квартиранта си, защото хазайката, пък и съквартирантите далеч не бяха по вкуса му, но пощенската кола за Монреал тръгваше след ден-два и той се утеши с мисълта, че неудобствата му няма да продължат дълго. След като писа на Мери и й съобщи за благополучното си пристигане, той се зае да разгледа колкото може повече от града — разхождаше се по цял ден и се връщаше в квартирата си само за да пренощува.

Случи се така, че къщата, в която беше отседнал нещастният младеж, се славеше с лошото име на обитателите си. Към нея го упъти един сводник, чието занятие бе постоянно да виси по пристанището и да примамва в този вертеп новодошли. Благовидното му поведение и любезното бяха вкарали добродушния англичанин в капана и макар инстинктът да подсказваше на Джон, че се намира в опасна компания, за зла участ той не се реши веднага да се махне от там. Започна да прекарва целия ден вън от къщата, общуваше колкото може по-малко с другите обитатели. От няколкото думи обаче, които Джон отрони, хазайката разбра, че е чужденец и няма никакви приятели в страната, които да го потърсят, ако му се случи някакво нещастие.

В тази къща упояваха отседналите моряци не само за да ги ограбят, но и за да доставят матроси на заминаващите кораби. Упоените моряци качваха в безсъзнание на кораба и те идваха на себе си чак когато той бе отплавал вече далеч по Свети Лаврентий. Подлеците, които упражняваха това занятие, бяха вещи в употребата на упоителни средства и решиха да изпитат това си изкуство и върху самотния наемател, така че да могат да претършуват вещите му и да видят какво си струва да откраднат. През деня Джон както обикновено заключи вратата и взе ключа със себе си. Ако успееха да го упоят през нощта, щяха да прегледат сандъците му на спокойствие и по-късно да отричат, че той въобще е донесъл със себе си изчезналите вещи. И така в навечерието на заминаването си от Квебек Хаксфърд се върна в квартирата и завари хазайката и двамата ѝ сина, които ѝ помагаха в

тъмните ѝ дела, да го чакат пред купа с пунш. Нощта бе много студена, поканата им много сърдечна, а ароматната пара надви каквото и да било подозрение у младия англичанин. Той пресуши една пълна чаша и след това се оттегли в спалнята си, хвърли се в леглото, без да се съблича, и потъна в дълбок сън. Така го и намериха тримата заговорници, когато се промъкнаха в стаята му, отвориха сандъците и започнаха да тършуват из вещите му.

Дали бързото действие на упоителното средство бе виновно за краткотрайния му ефект, или може би здравият организъм на жертвата го разпръсна неочеквано бързо — Джон Хаксфърд внезапно дойде в съзнание и видя противното трио — наклякали около плячката, те тъкмо я разделяха на две купчини според това, кое е ценно и заслужава да се вземе и кое не струва и можеше да се остави. Той скочи от леглото, сграбчи за яката застаналия по-близо до него разбойник и го изхвърли през отворената врата. Другият брат се нахвърли върху него, но младият девънширец го посрещна с такъв удар в лицето, че оня се строполи на пода. За нещастие, Джон загуби равновесие от силата на удара, препъна се о поваления противник и тежко падна по лице. Преди да успее да стане, старата вешица скочи на гърба му, вкопчи се в него и закрещя на сина си да донесе ръжена. Джон успя да се отърси от двамата, но преди да се изправи на крака, отзад го повали съкрушителният удар на един железен прът, който го простря безчувствен на пода.

— Много силно го хлопна, Джо — рече старицата, свела поглед към пространата фигура. — Чак костта изпуква.

— Ако не бях го халосал, той щеше да направи това с нас — отвърна навъсено младият разбойник.

— Все пак можеше да го халосаш и без да го убиваш, мечка такава — каза майката. Тя имаше богат опит в подобни сцени и познаваше добре разликата между зашеметяващия и фаталния удар.

— Той още диша — рече другият брат, оглеждайки жертвата. — Главата му отзад е като зейнала торбичка за зарове. Черепът му е целият натрошен. Няма да го бъде. Ами сега какво ще правим?

— Слушайте какво ви казвам — този повече няма да дойде на себе си — намеси се другият брат. — Е, майко, кой е вкъщи?

— Само четирима пияни матроси.

— Никакъв шум не би ги накарал да излязат. На улицата всичко е спокойно. Хайде да го съмъкнем долу, Джо, и да го оставим там. Нека там и умре, а нас никой няма да подозира.

— Приберете му тогава всички документи — предложи майката, — от тях полицията може да узнае нещо за него. Прибери му часовника и парите — три лири само, но все пак е нещо. Сега леко го вдигнете и не тропайте много.

Като хвърлиха обувките си, двамата братя вдигнаха умиращия, свалиха го по стълбата и излязоха на безлюдната улица. На стотина ярда от къщата спряха, оставиха го в снега и там го намери нощният патрул, който го пренесе в болницата. Джон бе надлежно прегледан от дежурния хирург, който превърза ранената му глава и изказа мнение, че човекът няма да живее повече от дванадесет часа?

Дванадесет часа минаха, но и след още дванадесет Джон Хаксфърд продължаваше упорито да се бори за живота си. Когато след три дни установиха, че той все ощедиша, изключителната му жизнеспособност възбуди интереса на лекарите, те му направиха кръвопускане, както бе модно по онова време, и поставиха около натрошената му глава торбички с лед. Дали в резултата на тези мерки или независимо от тях, но след едноседмичен дълбок унес дежурната сестра с удивление чу някакъв бърз и неясен говор и намери чужденеца седнал в леглото да се оглежда наоколо с тъжни и учудени очи. Хирурзите се събраха да обсъдят случая и топло се поздравиха един друг с успешното лечение на болния.

— Вие бяхте с двата крака в гроба, приятелю — каза един от тях, като положи на възглавницата бинтованата глава. — Не трябва да се вълнувате. Как се казвате?

Отговор не последва — само един втренчен поглед.

— Откъде сте?

Отново никакъв отговор.

— Той е луд — предложи някой.

— Или чужденец — добави друг. — Когато го донесоха, у него нямаше никакви документи. Монограмът на бельото му е „Д.Х.“ Нека го попитаме на френски или немски.

Опитаха се да го заговорят на всички езици, които знаеха, но се видяха принудени накрая да се откажат и да оставят немия си пациент,

който продължаваше да гледа вторачено, с безумни очи белия таван на болничната стая.

Джон лежа в болницата дълго време. Лекарите непрекъснато правеха усилия да се доберат до някакъв ключ към миналото му, но напразно. С времето той показва не само с поведението си, но и с интелигентността, с която започна да научава откъси от изречения, като умно дете, което се учеше да говори, че понастоящем паметта му е достатъчно силна, макар и напълно сляпа за миналото. Споменът му за целия му предишен живот бе напълно заличен. Той не помнеше нито как се казва, нито езика си, нито къде живее, нито какво работи — абсолютно нищо. Лекарите провеждаха научни консулти за случая и разискваха върху центъра на паметта и притиснатите мозъчни стени, повредените нервни клетки и кръвоизливи в мозъка, но всичките им многосрични думи започваха и завършваха с факта, че паметта у болния бе изчезнала и възстановяването и бе извън възможностите на науката. През отегчителните месеци на оздравяването той се научи да чете и пише, но с възвръщането на силите споменът за предишния му живот не се възвърна. Англия, Девъншир, Бриспорт, Мери, баба — тия думи не извикваха у него никаква реакция. Всичко бе пълен мрак. Накрая той бе изписан — човек без приятели, без работа, без стотинка, без минало и с много малко надежди за бъдещето. Дадоха му друго име, защото все пак трябваше да му дадат някакво. Джон Хаксфърд изчезна и на негово място се появи Джон Харди. Ето една необикновена последица от хрумването на един испански джентълмен, породено сред тютюневия дим.

Случаят на Джон предизвика разисквания и любопитство в Квебек, така че след излизането си от болницата той не остана съвсем безпомощен. Един шотландски фабрикант на име Маккинли го назначи за носач в предприятието си и дълго време Джон работи за седем долара седмично при товаренето и разтоварването на фургоните. С течение на годините забелязаха, че макар паметта му за миналото да е слаба, що се отнасяше до нещо станало след инцидента, тя бе изключително сигурна и точна. От фабrikата той бе преместен в кантората и 1835 година го завари младши чиновник с годишна заплата сто и двадесет лири. През 1840 година той бе трети чиновник, през 1845 — втори, а в 1852 година той стана директор на цялото огромно предприятие — втори след самия мистър Маккинли.

Малко бяха онези, на които се зловидеше бързия напредък на Джон, защото бе очевидно, че той се дължеше не на случайност или благоволение, а изключително на неговото огромно старание и трудолюбие. От ранна сутрин до късна вечер той работеше усилено в полза на работодателя си — проверяваше, надзираваше, ръководеше и даваше пример на всички за всеотдайно изпълнение на дълга. Като го повишаваха от една длъжност на друга, растеше и заплатата му, но това не внесе промяна в начина му на живот, освен че му позволи да бъде по-щедър към болните. Той отпразнува получаването на директорското място с дарение от хиляда лири на болницата, където бе лекуван преди четвърт век. Остатъка от заплатата си влагаше в предприятието и теглеше всяко тримесечие по една малка сума за разходите си. Продължаваше да живее в същата скромна квартира от времето, когато бе носач в склада. Независимо от успеха си беше тъжен, мълчалив и мрачен човек, самотен в навиците си, обладан винаги от мъглив неопределен копнеж, мрачно чувство на неудовлетвореност, което никога не го напушташе. Често той се опитваше да пробие завесата, която го отделяше от миналото, и да разреши загадката на младостта си, но макар че често седеше край огъня, докато главата му натежаваше от усилия, Джон Харди никога не успя да си припомни дори един-единичък епизод от историята на Джон Хаксфърд.

Веднъж трябваше да замине по работа в Квебек и да посети същата коркова фабрика, заради която бе напуснал Англия. Като обикаляше цеха заедно с главния майстор, Джон механично, без да съзнава какво върши, взе едно четвъртито парче корк и с няколко сръчни движения на джобното си ножче го превърна в гладка тапа. Майсторът я взе от ръката му и я огледа с око на познавач.

— Явно, че това не е първата тапа, която правите, мистър Харди. Правили сте много други — отбеляза той.

— Грешите — отвърна Джон усмихнато. — Това е първата тапа, която правя в живота си.

— Невъзможно! — възклика майсторът. — Ето още едно парче корк. Опитайте пак!

Джон направи всичко възможно да повтори опита си, но мозъкът на директора му попречи на тренираните мускули на бившия работник. Мускулите му бяха загубили своята сръчност и трябваше да

се движат самостоятелно, а не да се управляват от мозък, който не разбираше нищо от тази работа. Вместо гладката изящна форма, той направи само груби нескопосани цилиндърчета.

— Трябва да е било случайно — рече майсторът. — Но мога да се закълна, че това бе дело на опитен работник.

С годините гладката кожа на Джон загрубя и се набразди, докато лицето му стана кафяво и сбръчкано като орех. Също и косата му — дълги години тя бе стоманеносила, а накрая побеля като снега в страната, която го бе осиновила. Въпреки това той бе здрав и изправен старец и когато накрая се оттегли от директорството на фирмата, с която така дълго бе свързан, носеше тежестта на своите седемдесет години леко и храбро. Странно наистина, но самият не знаеше собствената си възраст и можеше само да предполага на колко години е бил по време на инцидента.

Започна френско-германската война и докато двете воюващи страни взаимно се разрушаваха, техните миролюбиви съседки тихо ги изместваха от пазарите и търговията им. Много английски пристанища бяха облагодетелствувани от това състояние на нещата, но най-много от всички — Бриспорт. Той отдавна бе престанал да бъде рибарско селище, а се бе превърнал в голям цветущ град с огромен вълнолом на мястото на кея, където бе стояла Мери, и крайбрежен булевард с нови къщи и големи хотели, където идваха големците от западната част на страната, когато се нуждаеха от промяна на обстановката. Всичко това бе превърнало Бриспорт в център на оживена търговия, а корабите му си проправяха път към всички пристанища на света. И неслучайно, особено в такава оживена година, каквато бе 1870, няколко бриспорски кораба стояха на рейд или швартовани на кейовете на Квебек.

Един ден Джон Харди, който, откакто се бе оттеглил от работа, се чудеше какво да прави с времето си, се разхождаше по морския бряг. Той слушаше тракането на парните лебедки и наблюдаваше как спускат и стоварват на кея огромни бъчви и сандъци. Бе проследил влизането в пристанището на голям океански параход, дочака благополучното му приставане и тъкмо си тръгваше, когато до слуха му стигнаха няколко думи откъм борда на очуканото корабче, застанало наблизо. Това бе само никаква обикновена заповед, но тя прозвуча за стария човек едновременно непознато и близко. Той

застана до корабчето и се заслуша в разговора на работещите моряци, които говореха със същия силен, звучен акцент. Защо звукът го изпълваше с трепет? Той приседна на едно навито въже и притисна с ръце слепоочията си, поглъщайки отдавна забравеното наречие и мъчейки се да съедини в едно хилядите смътни спомени, които бушуваха в мозъка му. След това стана, отиде до носа на кораба и прочете името му „Слънчева светлина“, Бриспорт. Бриспорт! Защо тази дума и говорът на моряците му бяха така познати? Потиснат, той се отправи към дома и цяла нощ лежа неспокоен и буден, преследвайки нещо мъгливо, което ту го достигаше, ту му се изплъзваше.

Рано на другата сутрин той се разхождаше напред-назад по кея, заслушан в разговора на английските моряци. Всяка дума, изречена от тях, като че ли възраждаше паметта му и носеше просветление. От време на време моряците прекъсваха работата си и виждайки белокосият непознат, който мълчаливо и внимателно ги слушаше, присмиваха се и пускаха по някоя невинна шега по негов адрес. Но дори тези шеги звучаха познато за изгнаника — това бяха същите шеги, които той бе чувал в своята младост, защото в Англия никой никога не измисляше нова шега. Така той седя цял ден, като се потапяше в говора на югозападната част на Англия и очакваше да го озари прозрение.

Когато матросите прекъснаха работата си за обяд, един от тях — дали от любезност или добродушие — приближи до стария човек и поздрави. Джон го помоли да седне на една греда до него и започна да му задава безброй въпроси за родината и града му. Морякът отговаряше охотно, защото от всичко на света морякът най-много обича да говори за родното си място, приятно му е да покаже, че той не е обикновен скитник, а има дом, който ще го приеме по всяко време, щом реши да започне спокоен живот. Ето защо морякът се разприказва за сградата на кметството и Мартело Тауър, за крайбрежния булевард, за Пий стрийт, и за Хай стрийт, докато неочеквано събеседникът му протегна дългата си нетърпелива ръка и го хвана за китката.

— Слушай, човече — изрече той с бърз шепот, — кажи ми честно, за бога — не се ли наричат улиците, които излизат от Хай стрийт — Фокс стрийт, Керълайн стрийт и Джордж стрийт?

— Да, така е — отвърна морякът, отдръпвайки се от диво горящите очи.

И в този миг паметта на Джон се възвърна и той видя ясно и отчетливо живота си такъв, какъвто бе и какъвто трябаше да бъде, с най-малки подробности, като да бе написан с огнени букви. Твърде поразен, за да извика, твърде поразен, за да заплаче, той забърза към дома си — безумно и безцелно, колкото го държаха старите му нозе — като че ли, горкият, имаше някаква възможност да навакса отминалите петдесет години. Защеметен и развълнуван, той продължи да бърза, докато пред очите му притъмня и като протегна ръце и извика силно: „О, Мери, Мери! О, мой изгубен, пропилян живот!“ — падна безчувствен на паважа.

Бурята от чувства, развихрила се у него, и преживяният умствен шок биха хвърлили мнозина в силна треска, но Джон притежаваше изключително силна воля и здрав разум, за да прахосва силата си тъкмо сега, когато най-много се нуждаеше от нея. След няколко дни той продаде част от имота си, замина за Ню Йорк и взе първия пощенски кораб за Англия. Ден и нощ, нощ и ден той се разхождаше по юта, докато накрая дори калените моряци започнаха да се взират с учудване в стария човек и недоумяваха как може да се издържа с толкова малко сън. Само благодарение на това непрекъснато движение той не позволи на отчаянието да го доведе до лудост, защото умората накрая го доведе до апатия. Той не смееше да си зададе въпроса, каква бе целта на това налудничаво пътуване. Какво очакваше? Дали Мери бе още жива? Тя би трябвало вече да е много стара жена. Да би могъл поне да я види и да смеси сълзите си с нейните, щеше да бъде безкрайно доволен. Нека тя разбере, че това не е било негова грешка и че те и двамата са станали жертва на една и съща жестока съдба. Къщичката бе нейна собственост и тя му бе казала, че ще го чака там, докато получи писмо от него. Горкото момиче, тя дори не би могла да предполага, че ще чака толкова дълго.

Най-после съзряха и отминаха светлините на ирландския бряг, Лендс Енд лежеше като синкова мъгла над водата; огромният пароход си проправяше път покрай стръмния корнуелски бряг, докато накрая хвърли котва в залива Плимут. Джон се отправи бързо към гарата и след няколко минути се намери отново в родния си град, който бе напуснал преди половин век като беден работник.

Но същият град ли бе това? Ако името му не стоеше написано на гарата и по хотелите, Джон трудно би повярвал, че е в Бриспорт. Широките, добре павирани улици с трамвайни линии към центъра се различаваха много от тесните криволичещи улички, които той помнеше. Мястото, където бе построена гарата, сега бе в самия център на града, но по негово време щеше да бъде далеч извън него. Накъдето и да погледнеше човек, виждаше низ от луксозни вили, които образуваха улици с имена съвършено нови за изгнаника. Огромните складове и дългите редици от магазини със светещи витрини свидетелствуваха за изключителното нарастване както на богатството, така и на размерите на Бриспорт. Едва когато излезе на старата Хай стрийт, Джон започна да се чувства като у дома си. Тя бе много променена, но все още можеше да се познае, а някои от сградите бяха същите. Ето там стоеше корковата фабрика на Феърбеърн. Сега на нейно място се издигаше голям хотел. А ето и старата сива сграда на кметството. Пътешественикът зави зад нея и с бързи стъпки и премаляло сърце се отправи към уличката с къщичките, която така добре познаваше.

Не му беше трудно да я намери. Морето поне си стоеше на същото място и по него той успя да се ориентира. Но уви, къде бяха изчезнали малките къщи? На тяхно място издигаха високи чела към морето внушителни каменни къщи, построени в полукръг. С наранено сърце Джон мина вяло покрай великолепните входове и изведнъж през него премина тръпка, последвана от топъл лъч на надежда и вълнение, защото малко по-назад от тях, като селянче в бална зала, съвсем не на мястото си стоеше стара варосана къщичка с дървена веранда и стени, покрити с пълзящи растения. Той потърка очи и погледна отново, но тя продължаваше да стои там, с ромбоидно изрязаните си прозорчета и бели муселинени перденца, съвсем същата като в деня, когато я видя за последен път. Косата му бе побеляла, рибарското селище се бе превърнало в голям град, но сръчни ръце и едно предано сърце бяха запазили бабината къщурка непроменена и готова да посрещне пътешественика.

И сега, когато най-сетне бе пристигнал в своето тихо пристанище, Джон Хаксфърд повече от всяко бе изпълнен с опасения и страхове. Той пристигна така смъртно уморен, че трябваше да седне на една от крайбрежните пейки, обърнати с лице към

къщичката. Един стар рибар седеше на единия ѝ край и пушеше черна глинена лула.

— Май сте се преуморил — рече той, като се вгледа в изнуреното лице и тъжните очи на непознатия. — Стари хора като нас не бива да забравят годините си.

— Вече се чувствувам по-добре, благодаря — отвърна Джон. — Бихте ли ми казали, приятелю, как е оцеляла тази къщичка сред тези прекрасни сгради?

— Ами тази къщичка — започна стariят рибар, потрепвайки енергично с патерицата си по земята — е собственост на най-твърдоглавата жена в цяла Англия. Не знам дали ще mi повярвате, но ѝ предлагаха да ѝ заплатят suma, десеторно по-голяма от цената на къщата, и въпреки това тя не пожела да се раздели с нея. Обещаваха ѝ дори да преместят къщичката камък по камък, да я построят на някое удобно място и отгоре на това да ѝ платят една хубава кръгла suma, но тя дори не пожела да чуе за такова нещо.

— И защо? — попита Джон.

— Тъкмо това е най-смешното. Всичко е само заради една заблуда. Бях още момче, когато годеникът ѝ замина, но тя си е втълпила, че един ден той може да се върне и ако къщичката не си е на мястото, няма да знае къде да отиде. Ако човекът наистина е жив, той трябва да е вече на вашите години, но не се съмнявам, че отдавна е умрял. Добре че се е отървала от него, изглежда е бил голям негодник, за да я изостави по този начин.

— А нима я е изоставил?

— Да, заминал за Щатите и дори думица не ѝ писал за сбогом. Това беше ужасно безобразие, защото оттогава момичето все го чака и лине. Според мен именно от сълзите, пролети през тези петдесет години, тя изгуби зрението си.

— Тя е ослепяла! — изстена Джон и понечи да се изправи.

— Дори нещо по-лошо — отвърна рибaryят. — Тя е на смъртно легло. Ето, вижте, колата на лекаря е спряла пред вратата ѝ.

При тези лоши вести стariят Джон скочи и се затича към къщичката. На вратата се срещна с лекаря, който отиваше към файтона си.

— Как е пациентката ви, докторе? — попита той с разтреперен глас.

— Зле, много зле — отвърна надуто лекарят. — Ако все така продължава да губи сили, има опасност за живота ѝ, но ако положението се подобри, може и да оцелее. — С този двусмислен отговор той замина сред облак от прах.

Джон Хаксфърд все още се колебаеше на прага, без да знае как да влезе и доколко такъв шок може да се окаже опасен за болната, когато един господин, облечен в черно, нахлу припряно в къщичката.

— Бихте ли ми казали, сър, дали тук живее бедната жена? — попита той.

Джон кимна ѝ свещеникът влезе, оставяйки вратата полуутворена. Пътешественикът го изчака да влезе във вътрешната стая и се промъкна в предния салон, където бе прекарал толкова много щастливи часове. Всичко до най-малката подробност си стоеше както и преди, защото счупеше ли се някоя вещ, Мери имаше навика да я замени със същата, за да запази непроменен вида на стаята. Джон стоеше нерешително, оглеждайки се наоколо, докато чу женски глас от вътрешната стая и като се промъкна тихо към вратата, надникна вътре.

Подпряна на възглавници, болната лежеше в леглото и когато Джон погледна от вратата, лицето ѝ бе обърнато към него. Той едва не извика, когато очите се спряха върху му — нежните, открити приятни черти на лицето ѝ бяха все така прекрасни и непроменени, като че ли това бе същото полудете-полужена, което бе притиснал до сърцето си на бриспортския кей. Нейният спокоен скромен живот не бе оставил нито една от онези груби следи по чертите ѝ, които са външните белези на вътрешни борби и неспокоен дух. Целомъдрена меланхолия бе придала изящество и мекота на изражението ѝ, а загубата на зрението бе уравновесено от онова спокойствие, характерно за лицата на слепците. Със сребристата си коса, която се подаваше изпод снежнобялата ѝ шапчица, и с лъчезарната усмивка на приятното си лице тя си бе същата Мери, станала по-хубава и по-добра, обогатена с нещо безплътно и ангелско.

— Ще сложите квартирант в къщата — говореше тя на свещеника, седнал с гръб към Джон. — Изберете някой беден човек от енорията, който ще бъде щастлив да получи безплатно жилище. А когато Джон се върне, кажете му, че съм го чакала до последния си дъх и че той ще ме намери на отвъдния свят все така предана и вярна. Ето тук имам малко пари — само няколко лири наистина, но бих искала да

му ги предадете, когато се завърне, защото може би ще му потрябват. Заръчайте на човека, който дойде да живее тук, да се държи добре с него и да му каже, че съм била весела и щастлива до самия си край. Да не споменава, че съм се измъчвала, защото това ще го изтерзае.

Джон слушаше всичко това и на няколко пъти поставяше ръка на устата си, за да не извика. Когато тя свърши, той се замисли за дългия й безупречен живот и огледа скълото лице, обърнато право към него и въпреки това неспособно да го види. Всичко това се оказа по-силно от неговата мъжественост и той избухна в неудържимо ридане, което разтърси цялото му тяло. И тогава се случи нещо необикновено — макар да не бе промълвил и дума, старицата простря ръце към него и извика:

— О, Джони, Джони! О, скъпи Джони, ти се завърна отново при мен!

И преди свещеникът да разбере какво става, двамата верни влюбени се прегърнаха, като плачеха и се милваха по побелелите глави, а радостта, преливаща в сърцата им, бе утехата за непосилните петдесет години на очакване.

Трудно е да се каже колко продължи този миг, но тъкмо когато преподобният мислеше да се измъкне, Мери си спомни за присъствието му и за полагащото му се внимание.

— Сърцето ми е изпълнено с радост, отче — рече тя. — Бог иска да не мога да видя моя Джони, но аз съвсем добре си го представям. Изправи се, Джон, и аз ще покажа на господина колко добре си те спомням. На височина, сър, той стига до втората лавица, прав е като стрела, с мургаво лице, а очите му са светли и ясни. Косата, както и мустасите му са почти черни; не бих се изненадала, ако вече има и бакенбарди. Е, сър, не мислите ли, че мога да се оправям и без зрение?

Свещеникът слушаше описанието й и като гледаше съсипания белокос мъж пред себе си, не знаеше да плаче ли или да се смее. Но накрая всичко завърши благополучно — дали от това, че болестта й взе естествен обрат, или завръщането на Джон я прогони — от този ден здравето на Мери непрекъснато започна да се подобрява, докато накрая тя напълно оздравя.

— Няма нужда от специално разрешително — рече Джон упорито. — Като че ли ние се срамуваме от това, което вършим, като

че ли нямаме пълното право да се оженим като всяка друга двойка в енорията.

Така те изявиха желанието си да встъпят в брак и от амвона три пъти бе съобщено, че Джон Хаксфърд, неженен, ще свърже с брак съдбата си с Мери Хаудън, неомъжена, и след като никой не се противопостави на това, те сключиха брак.

— Может и да не бъдем дълго на този свят — каза старият Джон, — но поне честно и почтено ще заживеем на онзи свят.

Дялът на Джон в квебекското предприятие бе продаден и тук възникна много интересен правен въпрос — дали той, знаейки вече, че е Хаксфърд, има право да се подписва Харди, което бе необходимо за приключване на работите му. Бе решено обаче, че ако представи двама благонадеждни свидетели, които да установят самоличността му, всичко ще бъде в ред. По този начин целият имот бе продаден и сумата от продажбата представляваше едно прилично състояние. С част от нея Джон построи красива вила извън Бриспорт и сърцето на собственика на сградите по крайбрежния булевард се разтуптя от радост, когато научи, че най-сетне къщичката няма повече да нарушава симетрията и да загрозява неговите аристократични жилища.

А там, в уютния си нов дом, вън на моравата през лятото и седнали от двете страни на огъня през зимата, в продължение на много години достойни старци живяха невинно и щастливо като две деца. Хората, които ги познаваха добре, казваха, че никога между тях не е заставала сянка и че любовта, която гори в старите им сърца, е величава и свята като любовта на всяка млада двойка, застанала пред олтара. И ако някой мъж или жена изпаднеше в нужда или беда, те трябваше само да се качат до вилата, за да получат помощ или искрено съчувствие, което е по-скъпоценно от помощта. А когато Джон и Мери вече на преклонна възраст заспаха един след друг своя последен сън с разлика само от няколко часа, на погребението им присъствуваха всички бедни, нуждаещи се и самотни хора от енорията, които като разговаряха за бедите, с които двамата покойници се бяха сблъсквали храбро, разбираха, че собствените им нещастия са също преходни и че доверието и верността не се загубват нито на тоя, нито на оня свят.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на **Моята библиотека** и нейните всеотдайни помощници.

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.